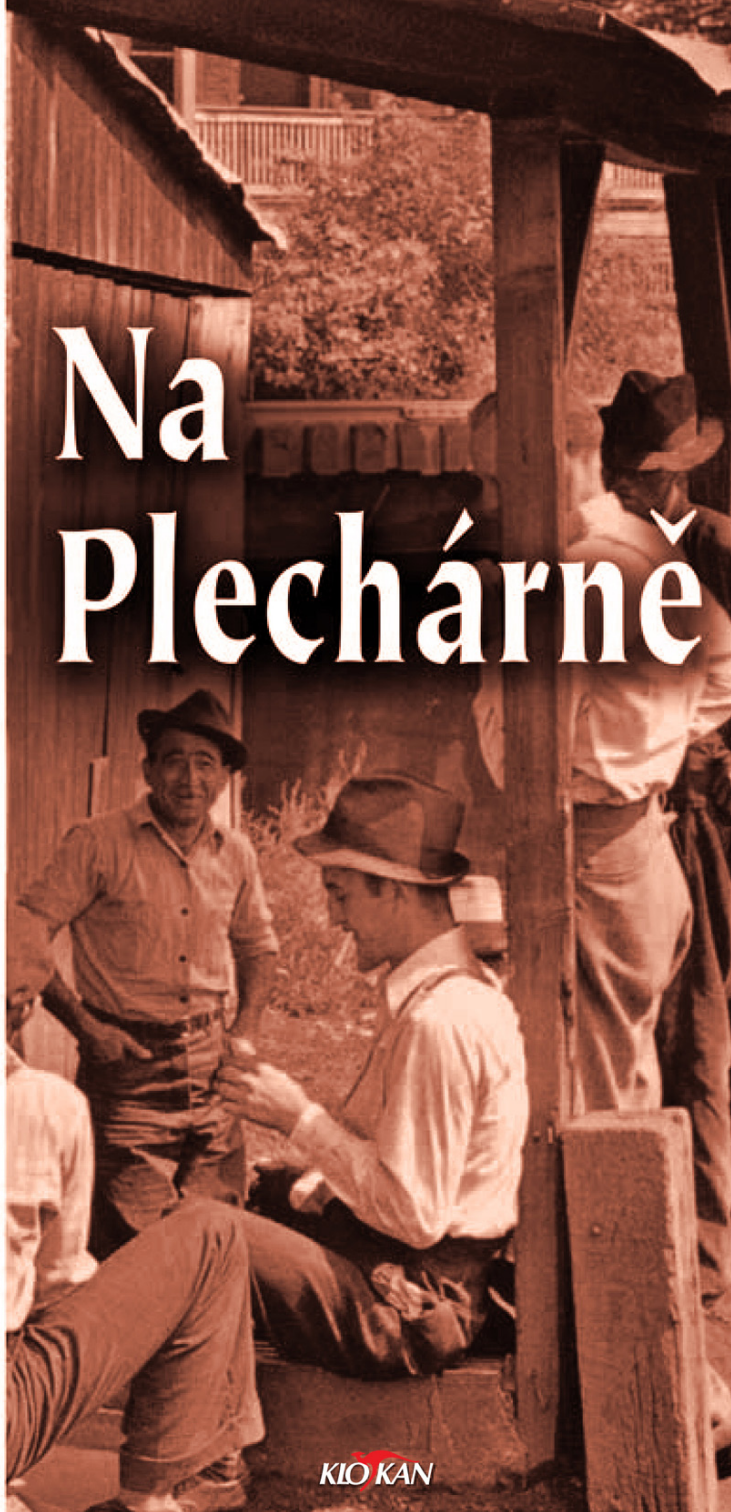

JOHN STEINBECK

Na Plechárně

KIO KAN

Copyright © John Steinbeck, 1945
Copyright renewed Elaine Steinbeck,
Thom Steinbeck and John Steinbeck IV, 1972
Translation © Martin Hilský
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu CANNERY ROW
přeložil Martin Hilský
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2018
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7543-839-3

Na Plechárně

Ulička Na Plechárně v kalifornském městě Monterey je báseň a smrad, randál a skřípění, záchvěv světla a útržek hudby a síla zvyku a stesk a sen. Ulička je to bez ladu, bez skladu a halabala, všude jen plech a železo a rez a odštěpky nejrůznějších dřev, chodníky vesměs vymláčené, zahrádky samý plevel a haraburdí haldy, všude samá konzervárna z vlnitého plechu, putyka na putyce, restaurány, malé, zbožím přeplácené krámy, laboratoře, jakož i noclehárny. Osazenstvo uličky pak složeno je, jak bylo kdysi kýmsi podotknuto, z „kurev a pasáků, falešných hráčů a jiných převítů“, čímž bylo míněno lidstvo ve svém úhrnu. Kdyby se onen dotyčný byl podíval jinou skulinou, byl by mohl říci, že Na Plechárně sídlí „světci a andělé, mučedníci a lidé skrz naskrz bezúhonní“, a bylo by to totéž v bledě modrém.

Ráno, když se rybáři vracejí s úlovkem sardinek, vplují do zátoky ztěžka se kolébající lodě s vlečnými sítěmi a jejich sirény spustí hotové peklo. Vrchovatě naložené lodě přirazí k pobřeží na místech, kde konzervárny smáčejí ve vodě své zadky. Příklad je vybrán uvážene, neboť kdyby konzervárny nořily do zátoky své otvory takříkajíc ústní, byly by krabíčky sardinek vyměšované na druhém konci konzervárny, alespoň obrazně vzato, ještě odpudivější. Vzápětí se rozvřeští sirény konzervárny a muži a ženy bez rozdílu se

o překot nasoukají do svých oděvů a úprkem se ženou na Plechárnou do práce. Nablýskanými vozy přijíždějí všelijací inspektoři, účetní a majitelé, tedy příslušníci vrstev takzvaných vyšších, a kanceláře je všechny slupnou jak malinu. Jako velká voda se z města přihnou Taliáni, Čínani a Poláci, muži a ženy v kalhotách, gumových pláštích a vikslajvantových zástěrách. Přiběhnou celí schvácení, aby čistili, krájeli, vařili a do konzerv nakládali ryby. Celá ulice duní a úpí a ječí a rumpluje, zatímco stříbrné řeky ryb proudí z rybářských lodí, které se zdvíhají z vody výš a výš, až jsou prázdné. Konzervárny rachotí a drnčí a piští tak dlouho, dokud poslední vyčištěná, nakrájená a uvařená ryba nezmizí v konzervě. Načež znovu houknou sirény a utahání, rybinou páchnoucí Taliáni, Čínani a Poláci, muži a ženy, z nichž voda jen crčí, se trouší z konzervárny, skleslí na duchu i na těle, a stoupají do kopce zpátky do města. Ulička Na Plechárně se zase stává sama sebou a naplňuje se tichým kouzlem. Život se tam vrací do obvyklých kolejí. Flákači, kteří se přes den znechuceně uklidili někam pod černé cypřiše, se teď slézají na opuštěné prostranství, aby poseděli a poklábosili na zrezivělém potrubí. Slečny od paní Dory vystrčí nosíky na slunce, pakliže nějaké je. Ze Západního biologického ústavu loudavě vyjde Doktor a namíří si to k Li Čongovi pro dvě piva. Malíř Henri slídí jako teriér v hromádách starých krámů na trávou zarostlé parcele ve snaze objevit kousek dřeva nebo železa na člun, který si staví. Načež se nenápadně dostaví tma a na ulici, před podnikem paní Dory, se rozžehne lampa – ona lampa, která zkrápí uličku Na Plechárně věčným měsíčním světlem. Doktor má v ústavu návštěvu, takže jde přes ulici k Li Čongovi a zakoupí pět piv.

Jak zachytit tu báseň, ten smrad, ten randál, to skřípění, ten záchvěv světla, útržek hudby, tu sílu zvyku a sen, aby z nich život nevypřchal? Kdybyste sbírali mořské živočichy, přišli byste na jistý druh plochých červíků, tak křehkých, že

je skoro nemožné chytit je celé, rozpadají se a drolí při sebemenším doteku. Musíte je nechat, aby se sami vzlínáním vsoukali na čepel nože, a pak je opatrně přenést do láhve s mořskou vodou.

Tahle knížka by možná měla být napsána podobným způsobem – otevřeme tedy nepopsanou stránku, nechť si na ni naše příběhy samy nalezou.

Kapitola 1

Třebaže v Li Čongově hokynářství nepanoval zrovna přemrštěný pořádek, zásobeno bylo zázračně. Obchůdek to byl spíše prťavý a k hnutí v něm nebylo, ale v jeho jediné místnosti jste našli vše, co jste chtěli či potřebovali k životu a ke štěstí – šatstvo, potravu čerstvou i v konzervách, alkoholické nápoje, tabák, rybářské náčiní, nejrůznější přístroje, čluny, provaznické zboží, pokrývky hlavy, jakož i vepřové kotlety. U Li Čonga jste mohli zakoupit papuče, hedvábné kimono, flašku whisky nebo cigáro. Co vás zrovna napadlo, a mohly to být ty nejroztodivnější věci, to bylo na krámě. Jediné zboží, které Li Čong nevedl, bylo k mání naproti u paní Dory.

Li Čong otvíral krám za svítání a nezavřel ho do té doby, dokud se poslední bludný, toulavý deseticent neuložil k nočnímu klidu anebo k němu do kasy. Ne že by byl nějaká držgrešle, to v žádném případě, ale když někdo pocítil nutkání utratit nějaký ten peníz, byl Li Čong vždy k službám. Jeho společenské postavení v uličce Na Plechárně v něm vyvolávalo tu nejvyšší míru překvapení, jaké byl schopen. Jak plynul rok za rokem, nebylo Na Plechárně člověka, který by u něho neměl nějaký ten dloužek. Li Čong své zákazníky nikdy neupomínal, když však dluh nabyl neúnosné výše, razil úvěr. Než aby se trmácel za nákupem nahoru do města,

každý zákazník raději dluh zaplatil anebo projevil náležitou snahu.

Li byl kulatý v obličejí a kulantní v jednání. Jeho mluva nepostrádala důstojnosti, třebaže zcela postrádala hlásku „r“. Když v Kalifornii vypukly války čínských tajných společností, nezřídka se stalo, že na Li Čongovu hlavu byla vy-psána cena. Takže se tichounce vytratil do San Franciska a zmizel tam v nějakém špitále, dokud se bouře nepřehnala. Nikdo neměl ani páru o tom, jak nakládá s penězi. Není vyloučeno, že žádné neměl. Celé jeho jmění možná sestávalo z nezaplacených dlužných úpisů. Ať tak či onak, žil si dobře a těšil se všeobecné úctě. Věřil svým zákazníkům až do chvíle, kdy se další důvěra jevila zhola komickou. Někdy se dopouštěl obchodních chyb, ale i těch uměl využít alespoň k tomu, aby ukázal dobrou vůli, když už k ničemu výhodnějšímu. Což byl taky případ Grandlehárny. Každý jiný by takovou transakci pokládal za podnik čistě ztrátový.

Li Čongovo stanoviště bylo za pultem s doutníky. Po levici měl pokladnu, po pravici počítadlo. Za skleněnou vitrínou se nacházely hnědé doutníky, cigarety, tabák značky Bull Durham, Duke's a Five Brothers, zatímco na policičkách za Čongem stály půllitrové, čtvrtlitrové a ještě menší láhve whisky značky Old Green River, Old Town House, Old Colonel, jakož i oblíbená Old Tennessee, míchaná to whisky, zaručeně čtyři měsíce stará a k mání za pár šupů, široko daleko proslulá coby „stará teniska“. Li Čong nezaujal stanoviště mezi zákazníkem a lahvemi whisky jen tak pro nic za nic. Našli se chytráci, kteří se čas od času pokusili odvést Li Čongovu pozornost do jiné části krámu. V hokynářství se činili Li Čongovi bratřenci, vnuci, synové a snachy, ale Li sám se nikdy nevzdálil od pultu s doutníky. Skleněná deska vitríny mu sloužila za psací stůl. Li si vždycky položil své tučné, zjemnělé ruce na sklo a pohyboval přitom prsty jako malými čipernými buřtíky. Jeho jediným šperkem byl

široký zlatý snubní prsten. Li ho nosil na prostředníčku levé ruky a nehlučně jím poklepával o gumovou podložku na drobné, z níž se gumové cecičky už dávno ušoupaly. Jeho plné rty vyjadřovaly blahosklonnost, a když se usmál, sytě a hřejivě se mu z úst zablýskalo zlato. Nosil brýle s polovičními čočkami, a protože se na všechno díval skrze ně, musel zaklánět hlavu, aby viděl do dálky. Úroky, srážky, sčítání a odčítání prováděl svými čipernými, buřtíkům podobnými prsty na počítadle, zatímco laskavýma hnědýma očima obzíral hokynářství a častoval zákazníky zlatými záblesky svého chrupu.

Jednoho večera, když stál na svém místě a pod chodidly měl podložku z novin, aby se nenastudil od nohou, rozjímal trochu pobaveně a trochu smutně o obchodní transakci, již uzavřel téhož odpoledne a pak znovu téhož dne večer. Když vyjdete z Li Čongova hokynářství a vezmete to štrekou přes trávník a propletete se mezi velkými rezatými rourami vyvrženými z konzerváren, objevíte pěšinku vyšlapanou v býlí. Dáte se kolem cypřiše, přejdete trať a pustíte se po vykolíkované slepičí stezičce, která vás dovede k dlouhé, nízké budově, dlouho používané jako sklad rybí moučky. Byla to jedna veliká zastřešená místnost a patřila utrápenému pánovi jménem Horace Abbeville. Horace měl dvě manželky a dětí šest a během let se mu doprošováním a přemlouváním podařilo zadlužit se u Li Čonga tak jako nikdo jiný. Když onoho odpoledne přišel do krámu, v jeho citlivé, unavené tváři to leknutím škublo – neboť si všiml, jak přísně se na něho Li Čong zatvářil. Li Čong tam stál a tlustým prstem poklepával na gumovou podložku. Horace položil dlaně na pult s doutníky. „Jestli se nemejlím, visím vám pěkně balík,“ oznámil jednoduše. Načež Li zlatě blýskl chrupem, neboť oceňoval přístup tak odlišný od všeho, co až doposud od svého dlužníka slyšel. Vážně přikývl, leč čekal, co se z toho vyklube za boudu.

Horace si jazykem navlhčil rty, a že si dal na tom záležet, pěkně od jednoho koutku úst k druhému.

„Nerad bych svejm děckám uvázal na krk takovej balvan,“ pokračoval. „Jestli se nemejlím, kdybyste jim teď měl dát nějakou tu mátovou žvejksnu, nebyl byste do toho žhovej, co?“

Li Čongův obličej vyjádřil souhlas s tímto závěrem. „No jo, pěkněj balík,“ řekl.

„Znáte tu mou boudu nahoře za kolejema? Rybí moučka v ní je,“ zeptal se ho Horace.

Li Čong přikývl. Řečená moučka byla jeho.

Načež Horace s veškerou vážností pravil: „Co kdybych vám tu boudu přenechal? Byli byste si kvit?“

Li Čong zaklonil hlavu a spodní půlkou brýlí zíral na Horace, zatímco v duchu rychle probíral nezaplacené účty a pravou ruku netrpělivě šinul k počítadlu. Vzal v úvahu budovu, jež byla na spadnutí, a parcelu, která mohla nabýt hodnoty ve chvíli, kdy by se měly rozšiřovat konzervárny. „No jo, byli kvit,“ řekl na souhlas.

„Takže vytáhněte účty a sepišem kupní smlouvu.“ Horace měl nějak naspěch.

„Účty není nutný,“ povídá Li Čong. „Já dám kvitanc, že všechno zaplatil.“

S velikou důstojností uzavřeli transakci a Li Čong dal k lepšímu čtvrtku „staré tenisky“. Načež Horace Abbeville velice vzpřímeně odešel, namířil si to přes parcelu, kolem cypřiše, přes trať a vykolíkovanou slepičí stezičkou až do té boudy, co bývala jeho, a na hromadě rybí moučky se tam odstřelil. A třebaže to s naším příběhem nijak nesouvisí, žádné z Abbevillových dětí, ať už patřilo kterékoliv z obou maminek, netrpělo od těch dob nedostatkem mátových žvýkaček.

Vraťme se však k onomu večeru. Horace položili na dřevěné kozy, napíchali do něho balzamovací jehly a jeho dvě

ženy zatím seděly na schodech a držely se kolem krku. (Až do pohřbu byly dobré přítelkyně, po pohřbu si rozdělily děcka a už spolu víckrát nepromluvíly.) Li Čong stál za pultem s doutníky a svýma pěknýma hnědýma očima se zahleděl kamsi do svého nitra na tichý a věčný čínský žal. Věděl, že tomu stejně nemohl zabránit, ale bylo mu líto, že o tom nevěděl. Třeba by se byl mohl pokusit nějak pomoci. Z hloubi své laskavé a chápající duše byl Li Čong přesvědčen, že každý má nezadatelné právo se zabít, ale přítel může někdy způsobit, že se takový čin jeví nadbytečným. Podepsal už účet za pohřeb a postiženým rodinám poslal po prádelním koši se zbožím.

Teď byl tedy Li majitelem Abbevillova domu, to jest zachovalé střechy a podlahy, dvou oken a dveří. Vnitřek byl, pravda, zasypán hromadami rybí moučky, jejíž pach byl sice jemný, ale vtíravý; Li Čong uvažoval o tom, že by z budovy udělal zásobárnu pro svoje hokynářství, jakýsi sklad, ale zase si to rozmyslel. Je to příliš daleko a kdokoli tam může vlézt oknem. Poklepával právě zlatým prstenem o gumovou podložku a zvažoval svůj problém, když se otevřely dveře a do krámu vstoupil Mack.

Mack byl stařešinou, vůdcem, rádcem a do jisté míry i vykořisťovatelem skupinky mužů, které spojovalo to, že neměli rodiny, peníze a že se jejich ctižádost omezovala na jídlo, pití a blažený život. Zatímco však většina ostatních lidí dojde na své cestě za blažeností ke zkáze a zmožena únavou klesne před cílem, Mack a jeho přátelé hledali blaženost nenuceně a poklidně a pomaloučku, polehoučku si ji užívali. Mack a Hazel, mladý to muž převeliké síly, Eddie, jenž pracoval na záskok coby barman v podniku La Ida, Hughie a Jones, kteří čas od času sbírali žáby a kočky pro Západní biologický ústav, ti všichni v současné době přebývali v oněch velikánských rourách, jež se povalují hned vedle Li Čongova hokynářství. Což jest chápati v tom smyslu, že

do rour se uchylovali za deště, kdežto za pěkného počasí dleli ve stínu černého cypřiše na horním konci parcely. Jeho sklánějící se větve tvořily baldachýn, pod nímž člověk mohl zalehnout a pozorovat rozličné života-hemžení uličky Na Plechárně.

Jakmile Mack vstoupil, Li Čong byl hned ve střehu a očima rychle přejel po krámě, aby se ujistil, že ani Eddie, ani Hazel či Hughie a Jones nevklouzli dovnitř zároveň s ním a nezmizeli někde mezi zbožím. Mack vyložil karty s odzbrojující poctivostí. „Li, prej ti teď patří ta Abbevillova barabizna,“ vyjádřil se.

Li Čong přikývl a čekal, co bude dál.

„Tuhle mě s mládencema napadlo, že ti jako přednesem žádost, jestli bysme se tam nemohli nakvartýrovat. Kvůli údržbě a tak,“ přičinil honem. „Jako aby tam někdo něco nerozmlátil, nepoškodil a tak. Nějaký haranti ti tam můžou vymlátit vokna –,“ strachoval se Mack. „Taky to tam může vyhořet, když na to nikdo nedozírá.“

Li zaklonil hlavu a dolní polovinou brýlí pohlédl Mackovi do očí, a zatímco se hluboce zamyslel, ťukal jeho prst do podložky o poznání pomaleji. V Mackových očích vyčetl dobrou vůli, družnost a upřímnou touhu učinit každého spokojeným. Proč se tedy Li Čong cítí mírně doběhnout? Proč se jeho myšlenky ubírají tak obezřetně jako kočka mezi kaktusy? Návrh byl přednesen roztomile, v duchu téměř lidumilském. Li bleskově zvážil všechny možnosti – ne, byly to spíš pravděpodobnosti, a potukávání jeho prstu se zpomalilo ještě víc. Dejme tomu, že Mackovu žádost odmítne. Li v duchu viděl, jak se z oken sype sklo. Dejme tomu, že Mack svou nabídku zopakuje a že Li znovu odmítne. Li v duchu ucítil kouř a viděl, jak se malé plamínky šplhají po stěnách. Mack a jeho přátelé by se mohli přetrhnout, aby to pak pomohli uhasit. Liův prst přestal ťukat do podložky. Je poražen. Ví to. Má ještě možnost neztratit tvář a v tomhle

ohledu nebude Mack zřejmě úzkoprsý. „Chcete platit činže? Chcete bydlet jako hotel?“ zeptal se.

Mack se zešíroka usmál a vůbec nebyl úzkoprsý. „To mě teda –,“ zvolal. „Teď to vyhmát. Jasně, že chci. Kolik?“

Li Čong se zamyslel. Věděl, že je zcela lhostejné, kolik si řekne. Stejně nic nedostane. Klidňanko může chtít pořádnou částku, aby neztratil důstojnost. „Pět dolalů na tejden do stanu,“ rozhodl.

Mack svou roli dohrál až do konce. „Musím to sdělit mládencům,“ řekl jakoby na pochybách. „Takhle čtyry vdolky by to jako nemohly spravit?“

„Pět dolalů,“ stál na svém Li Čong.

„No dobrý, uvidíme, co na to mládenci,“ pravil Mack.

Takže tak a ne jinak. Spokojenost na všech stranách. A jestliže si snad někdo myslí, že to pro Li Čonga byl podnik dočista ztrátový, tak Li Čong sám si to takhle nebral. Žádné skla sypání z oken nebude. Žádný požár se rovněž konat nebude. A třebaže na nějaké placení činže taky nikdy nedojde, kdykoliv Li Čongovi nájemníci přijdou k nějakým penězům, což se přiházívало dosti zhusta, nikdy je nenapadne utrácet je jinde než v Li Čongově hokynářství. Takže Li Čong si ochočil pár čiperných a potenciálně koupěschopných zákazníků. Což ovšem není vše. Jestliže se v krámě rozparádí nějaký ten ožrál, jestliže tam vtrhne tlupa harantů odhodlaných drancovat, stačí, aby Li Čong zavolal, a nájemníci mu přispěchají na pomoc jako jeden muž. Krom toho je tu další záruka – nikdo přece nebude okrádat vlastního dobrodince. To, co Li Čong takto ušetří na plechovkách s fazolemi, rajčatech, mléku a melounech, daleko převýší činži. A jestliže v ostatních hokynářstvích v Monterey začne z ničeho nic mizet více zboží, než je zvykem, co pak je Li Čongovi do toho?

Takže Mackovi mládenci putovali do domu a rybí moučka putovala z domu. Nikdo neví, kdo dům pojmenoval, od té

doby však na věky věkův slynul Noclehárna Grand neboli Grandlehárna. V rourách a pod cypřišem jaksi nebylo místa na nábytek a přepychové drobnůstky, které nejsou jen příznakem, ale také příznakem naší civilizace. Sotva se Mackovi mládenci nastěhovali do Grandlehárny, ruče se ji jali vybavovat nábytkem. Tu přibyla židle, tu postel, tu další židle. Železářství bez okolků dodalo plechovku červené barvy. Jaképak taky okolky, když o své dodávce nic nevědělo. Jakmile se v domě objevil nový stůl či nová stolička, byly hned natřeny, čímž nejen získaly na kráse, ale také se alespoň částečně skryly zrakům původních majitelů v případě, že by tito nakoukli dovnitř. Takže v Grandlehárně mohl začít život. Mládenci se mohli usadit přede dveřmi a upírat zraky dolů přes trať, přes parcelu, jakož i přes ulici a rovnou do oken Západního biologického ústavu. V noci mohli naslouchat hudbě linoucí se z laboratoře. A očima sledovali Doktora, jak si to hasí přes ulici k Li Čongovi pro pivo.

„Správnej chlap, tenhle Doktor. Něco bysme pro něj měli udělat,“ prohlásil Mack.

Kapitola 2

Slovo je symbol a rozkoš. Pojme do sebe lidi i místa rozličných dějů, stromy, továrny i čínské pinčly. Věc se stává slovem, slovo se zas stává věcí, její tvar je však vychýlen a vetkán do neskutečných vzorců. Slovo pojme i uličku Na Plechárně, stráví ji, pak ji vyvrhne a ulička se třpytivě zachvěje zelení širého světa a odleskem moří, v nichž se zrcadlí nebe.

Li Čong není pouze čínským hokynářem. Musí být něco víc. Je možná zlem, zlem dobrem vyvažovaným a omezovaným, asijskou planetou, udržovanou na oběžné dráze tím, že ji přitahuje Lao-c', a odpuzovanou od Lao-c' a odstředivou silou kasy a počítadla. Li Čong v prostoru zavěšený, Li Čong kroužící, Li Čong vířící mezi smíšeným zbožím a dušemi zemřelých. Jak jde o plechovku s fazolemi, nezná bratra – jak jde o kosti jeho dědečka, je ohleduplnost sama. Neboť Li Čong vykopal hrob na Čínském mysu a našel zažloutlé kosti a lebku, na níž ještě lpěly šedivé, provázkům podobné vlasy. Li kosti pečlivě uložil do bedničky, stehenní a holenní rovně, lebku dal mezi ně doprostřed, pánev a klíční kosti rozložil kolem a po obou stranách položil zakřivená žebra. Takto zapakovaného a křehkého dědečka Li Čong poslal přes západní moře, aby konečně spočinul v posvátné půdě předků.

Mack a jeho mládenci taky krouží na oběžných drahách. Představují ctnost, půvab a krásu uspěchaného, zpotvořeného, šíleného Monterey, kosmického Monterey, kde si lidé štvání hladem a strachem ničí žaludky v boji za kus žvance, kde lidé hladově toužící po lásce kolem sebe ničí všechno, co si lásku zaslouží. Mack a jeho mládenci jsou krásou, ctností a půvabem světa. Světa ovládaného tygry se žaludečními vředy, světa znásilňovaného sterilními býky, světa, na jehož špíně se živí slepí šakalové. Mack a jeho mládenci s tygry vybraně stolují, hýčkají strachy vyděšené jalovičky a do ubrousku balí drobky, aby jimi nakrmili racky v uličce Na Plechárně. Jakýpak zisk může mít člověk z toho, když získá celý svět a nádavkem obdrží žaludeční vředy, zvětšenou prostatu a silné brýle? Mack a jeho mládenci se vyhýbají této pasti, obcházejí tento jed, překračují tuto smyčku, zatímco celé generace polapených, otrávených a spoutaných lidí na ně řvou, že jsou ničemové, že to s nimi jednou špatně skončí, že jsou skvrnou města, zloději, grázlové a povaleči.

Otče náš, jenž jsi v přírodě a jenž jsi nadal schopností přežít kojota, obyčejnou hnědou krysu, vrabčáka, mouchu domácí, jakož i mola, ty přece musíš velikou a všeobjímající láskou milovat ničemy, skvrny města, jakož i povaleče, ty přece musíš milovat Macka a jeho mládence. Pro jejich ctnosti, pro jejich půvab, pro jejich lenost a pro jejich chuť do života. Otče náš, jenž jsi v přírodě.

Kapitola 3

Li Čongovo hokynářství je vpravo od prázdné parcely. (Proč se jí říká prázdná, když je zaneřáděna vysokými hromadami starých kotlů, rezivějícími rourami, velkými hranatými trámy a stohy dvacetilitrových kanistrů, zůstane zřejmě utajeno všem.) Vzadu za parcelou je trať a Grandlehárna. Na levém okraji parcely se však stroze a důstojně tyčí nevěstinec Dory Floodové. Bordel je to solidní, čistý, poctivý a staromódní, takže si tam mezi přátele můžete zajít na sklenici piva. Tedy žádný pochybný laciný pajzl, kde vás jen každý chce vzít na hůl, ale řádný počestný klub, vybudovaný, udržovaný a přísně spravovaný Dorou, kterážto paní si díky padesátiletému působení coby profesionální slečna a posléze madam, jakož i díky svému výjimečnému taktu, poctivosti, dobročinnosti a vytříbenému smyslu pro realitu tohoto světa, získala respekt všech inteligentních, vzdělaných a laskavých lidí. A ze stejných důvodů si získala nenávisť pokřiveného, neukojeného sesterstva provdaných starých panen, jejichž manželé cítí k svému domovu povinnou úctu, nikoliv však lásku.

Paní Dora je skvělá žena, skvělá a mohutná žena s ohnivě oranžovými vlasy a se zvláštní slabostí pro světle zelené ve-
černí toalety. Vede poctivý podnik, kde ceny jsou jednotné a kde se nepovolují alkoholické nápoje ani obhroublá či hla-

sitá mluva. Jsou u ní i děvčata, která vykazují aktivitu již spíše pokleslou, což je způsobeno pokročilým věkem a nepevným zdravím. Paní Dora je nikdy nevyřazuje, i když říká, že některé z nich nepodají očekávaný výkon ani třikrát do měsíce, ale třikrát denně jedí dál, jako by se nechumelilo. V záchvatu lokálpatriotismu a s ohledem na znak státu Kalifornie pojmenovala paní Dora svůj podnik restaurace U Medvěda a našli se prý i tací ňoumové, kteří se tam stavili jenom na sendvič. V podniku pracuje zpravidla dvánáct děvčat, počítaje v to i kategorii dříve narozených, dále jeden řecký kuchař a jistý maník, jenž je sice veden jako hlídač, jeho úkolem však je nalézat východiska z nejrůznějších choulostivých a nebezpečných situací. Takže likviduje rvačky, vyhazuje ožraly, urovnává hysterické scény, léčí bolesti hlavy, obsluhuje u baru, obvazuje řezné rány i podlitiny, přes den je jedna ruka s policajty, a jelikož dobrá polovina děvčat horuje pro Křesťanskou vědu, předčítá jim v neděli ráno z časopisu *Věda a zdraví*. Jeho předchůdce byl daleko méně vyrovnané letory a přišel k úhoně, o čemž se zmíníme dále, ale Alfred své pracovní prostředí zvládl dokonale a dokonce je pozvedl ku své velikosti. Je mu například zcela jasné, kdo má k paní Doře chodit a kdo nikoliv. A v celém městě není člověka, který by toho věděl víc o rodinném životě montereyských občanů než Alfred.

Paní Dora vede nejistou existenci. Její život je, přísně vzato, v rozporu s literou zákona, takže musí zákonů dbát dvojnásob. Žádní opilci, žádné rvačky, žádná vulgárnost, sic bude paní Doře zatřesen tipec. Jsouc mimo zákon, musí paní Dora nadmíru pilně pěstovat lidumilství. Každý z ní tudíž kouká vyrazit, co může. Policie kupříkladu uspořádá bál, jehož výtěžek jde na fond pro penzisty, a zatímco všichni dají dolar, paní Dora dá padesát. Nebo obchodní komora zvelebujе park, a zatímco každý obchodník dá pět dolarů, paní Doru požádají o sto. A paní Dora je dá. A tak je to

se vším, s Červeným křížem, obecní pokladnou, se skauty. Dořina neopěvovaná, v novinách neuveřejňovaná necudná mzda hříchu je v seznamu darů vždy na prvním místě. V době krize byla paní Dora postižena nejvíc. Kromě obvyklé dobročinnosti navštěvovala hladovějící děti ulice Na Plechárně, nezaměstnané otce a ustarané matky, horem dolem platila lidem účty u hokynáře a málem přišla sama na mizinu. Děvčata paní Dory jsou dobře vyceповaná a milá. Nikdy neosloví žádného muže na ulici, i když byl třeba předešlé noci v podniku.

Než nastoupil nynější hlídač Alfý, odehrála se v restauraci U Medvěda tragédie, která každého zarmoutila. Předchozí hlídač se jmenoval William, měl tmavé vlasy a vypadal jako vlk samotář. Přes den, kdy jeho povinností bylo pomálu, začala ho vždycky dámská společnost nudit. Oknem viděl Macka a mládence, jak vysedávají na opuštěné parcele na rourách, klátí nohama v přerostlém slézu, opalují se a pomalu a filozoficky rozprávějí o zajímavých a zcela nepodstatných záležitostech. Čas od času William viděl, jak mládenci vytahují púllitrovku „staré tenisky“, oťrou hrdlo do rukávu, a pak ji jeden po druhém zdvívají k ústům. A ve Williamovi se zrodilo přání, aby se mohl k té příjemné skupince přidat. Jednoho dne vyšel z podniku a posadil se na rouru. Rozhovor přestal, jako když utne, a ve skupince se rozhostilo nepřátelské ticho. Jako zpráskaný pes se William za nějakou chvíli odšoural zpátky do podniku a oknem viděl, jak rozhovor zase ožil, což ho rozlítostnilo. Byl snědý a ošklivý a ústa měl zakřivená věčným kaboněním.

Druhého dne se znovu vydal k rourám a tentokrát vzal s sebou láhev whisky. Mack a mládenci whisky vypili, protože nebyli na hlavu padlí, ale veškerý hovor sestával z konverzačních obrátů jako „na zdraví“ a „popojedem“.

Za chvíli se William vrátil do podniku, pozoroval mládence oknem a zaslechl, jak Mack zvýšeným hlasem říká:

„Pasáky já nemůžu ani cejtit, jako že se jmenuju Mack!“ Což byla zřejmá nepravda, ovšem William to nevěděl. Mack a mládenci prostě neměli rádi Williama.

A Williama to strašně sebralo. Povaleči ho nevzali mezi sebe. Pokládají ho za tvora silně méněcenného. William vždycky tíhl ke sebezpytování a sebeobviňování. Narazil si klobouk a pustil se podél pobřeží až k majáku. Ocítl se na pěkném hřbitůvku, kam neustále zaléhal tep vln, a propadl tam chmurné trudnomyslnosti. Nikdo ho nemá rád. Nikdo o něho nestojí. Ať si mu říkají hlídač. Ve skutečnosti je pasák – mizernej pasák, ten nejbídnější tvor na světě. Pak ho napadlo, že má právo na život a na štěstí jako každý jiný, sakra, to by bylo, aby ne! Navztekaně se vracel zpátky, ale jak došel k Medvědovi a stoupal do schodů, veškerá zlost ho přešla. Byl večer a džubox hrál *Úplněk za senoseče* a William si vzpomněl, že první štetka, kterou se mu podařilo oblouznit, mívala tu písničku ráda – než ovšem vzala roha, vdala se a zmizela v nedohlednu. Ta píseň ho děsně rozteskníla. Když vešel dozadu do salónu, paní Dora právě pila čaj. „Co je? Jseš nemocnej?“

„Nejsem,“ odpověděl William. „A co z toho mám? Cejtím se mizerně. Asi se voddělám.“

Už mnohokrát ve svém životě měla paní Dora co do činnosti s neurotiky. Trochu randy to chce a ono je to přejde, znělo její heslo. „Fajn,“ povídá Williamovi. „Ale koukej, ať je to mimo pracovní dobu, a nezasviň mi koberec.“

William cítil, jak mu na srdce dolehl šedý, vlhký mrak. Pomalu vycouval ze dveří, prošel chodbou do haly a zaklepal na dveře Evičky Flaneganové. Což byla rudovláška převážně duchovního založení, která každý týden chodila ke zpovědi a měla spoustu sourozenců. Jinak ovšem byla známá coby naprosto nevyzpytatelný zpiřar. Když William vstoupil, lakovala si právě nehty, následkem čehož byla celá upatlaná a William hned věděl, že je parádně zpumprdlíko-

vaná. Paní Dora žádné děvče v podnapilém stavu do práce nepouštěla. Evička měla prsty až k prvnímu kloubu zmazané od laku a tvářila se silně podebraně. „Žere tě něco?“ zeptala se ho. Což Williama patřičně nažhavilo. „Du se voddělat,“ zařval na ni vztekle.

Načež se Evička rozječela jak siréna. „To je hnusáckej chlíváckej podraznickej hřích,“ křičela. „To seš celej ty. Ať si nás všecky zabásnou, vid’? A to rajcenkrecht v momentě, kdy mám nahrabáno a mohla bych pomalu vypadnout do East St. Louis. Hajzl seš a zůstaneš.“ Evička ještě vřeštěla, když William práskl dveřmi a šel do kuchyně. Měl ženských až po krk. Po nich bude Řek jak balzám.

Řek v obrovské zástěře a s vyhrnutými rukávy smažil kotlety ve dvou velkých pánvích a obracel je vidlicí na led. „Tě zdravím, Kitsi. Jak jde život?“ Kotlety na pánvičce syčely a prskaly.

„Ani se neptej, Lou,“ postěžoval si mu William. „Nejradši bych udělal fik a šmik a šlus.“ Přešel si prstem přes hrdlo.

Lou položil vidlici a vyhrnul si rukávy ještě výš. „Tak já ti něco povím, Kitsi,“ pravil. „Říká se, že lidi, co vo tom furt mluvěj, to nikdy neudělaj.“ William se natáhl po vidlici a vzal ji lehce do ruky. Upřeně se zadíval Řekovi do tmavých očí a spatřil v nich nedůvěru a pobavený úsměv. Poznenáhlu se však Řekovi vloudil do očí zmatek a neklid. A William si té změny všiml. Viděl, jak Řek nejdřív pochopil, že William toho schopen je, a jak mu pak došlo, že to doopravdy udělá. Jakmile William tohle vyčetl Řekovi z očí, věděl, že to udělat musí. Což bylo tristní, neboť teď mu to přišlo mírně pošahané. Pozdvihl ruku a vrazil si vidlici do srdce. Zajela tam jak do másla.

William dělával hlídače před Alfredem. Alfreda měl každý rád. Mohl vysedávat s Mackem a mládenci na roukách, kdykoliv se mu zachtělo. Dokonce ho zvali nahoru do Grandlehárny.

Kapitola 4

K večeru za soumraku se v uličce Na Plechárně děje zvláštní věc. Přihází se v době, kdy slunce už zapadne, pouliční lampy se však ještě nerozsvítí. Tou dobou se všude na chvílku rozhostí tiché příšeří. Z kopce kolem Grandlehárnny, slepičí stezičkou a napříč opuštěnou parcelou si to hasí starý Číňan. Na sobě má starý slamák, modré džínsy, sako taktéž z džínoviny, na nohou těžké boty, z nichž jedna má podrážku tak odchlíplou, že mu pleská za chůze o zem. V ruce nese zakrytý košík. Obličej má vyhublý a snědý a zbrázděný rýhami jako sušená zvěřina, hnědé jsou i jeho staré, jakoby do hlubokých děr zasazené oči, dokonce i bělmo má hnědé. Zjeví se tu vždycky za šera, přejde ulici a dá se mezerou mezi biologickým ústavem a konzervárnou Hediondo. Pak přejde malou pláž a zmizí tam někde mezi piloty a ocelovými pilíři, jež nesou molo. Načež ho až do svítání nikdo nespatří.

Ale za svítání, když už jsou pouliční lampy zhasnuty, ale denní světlo má teprve přijít, vymotá se starý Číňan mezi piloty, přejde pláž a dá se přes ulici. Košík má teď těžký a crčí mu z něj voda. Jeho odchlíplá podrážka pleská po ulici. Stoupá do kopce, až dojde do další ulice, projde vrátky ve vysoké dřevěné ohradě a až do večera ho zase nikdo nevidí. Lidé ve spánku zaslechnou pleskání podrážky a na

okamžik se probudí. Takhle to chodí už po léta, ale nikdo si tu na Číňana ještě nezvykl. Někteří ho pokládají za boha, lidé velmi staří se domnívají, že je to smrt, a podle dětí je to prostě legrační starý Číňan, protože děti si vždýcky myslí, že všechno staré a podivné je k smíchu. Nikdy si ho však nedobírají ani na něho nepokřikují, jak bývá zvykem, neboť ho obestírá jakýsi obláček strachu.

Jen jeden hezký a udatný desetiletý kluk ze Salinas si na starého Číňana troufl. Jmenoval se Andy, v Monterey byl jen na návštěvě, a jak uviděl starého Číňana, věděl, že na něho musí něco zavolat, už proto, aby si zachoval sebeúctu. A třebaže to byl kluk velice odvážný, i on vycítil onen obláček strachu. Díval se na Číňana, jak se večer co večer plouží kolem, a svářila se v něm klukovská hrdost s pocitem strachu. Až jednoho večera Andy konečně sebral odvalu, pustil se za Číňanem a pištivě, falešně prozpěvoval: „Cupá, cupá žlutej Číňan, copak dupá Číňánek? Bílej pán mu včera šmiknul cop a cop a copánek.“

Stařec se zastavil a obrátil se. Zastavil se i Andy. Tmavohnědé oči se zahleděly na Andyho a tenké, motouzům podobné rty se pohnuly. Co se stalo potom, nemohl ani Andy nikdy vysvětlit. Ale nikdy na to nezapomněl. Starcovy oči se rozšiřovaly a rozšiřovaly, až celý Číňan zmizel. A pak po něm zbylo jen jedno oko – jedno obrovské, hnědé oko, velké jako kostelní vrata. Andy se těmi hnědými, zářivými a průhlednými dveřmi podíval a spatřil opuštěnou krajinu, míle a míle jakési rovné planiny, na jejímž konci se zdvíhaly hory fantastických tvarů připomínajících kravské a psí hlavy a stany a houby. Planina byla zarostlá nízkou chuchvalcovitou trávou a tu a tam z ní vyčnívala jakási hromádka. A na každé té hromádce sedělo jakési zvířátko, něco jako svišť. A z té opuštěnosti – z chladné, bezútěšné opuštěnosti té krajiny se Andy rozbrečel, protože svět byl najednou úplně prázdný a on v něm trčel sám samotinký. Zavřel

oči, aby to radši neviděl, a když je znovu otevřel, stál zase v uličce Na Plechárně a starý Číňan si to pleskal podrážkou mezi biologickým ústavem a konzervárnou Hediondo.

Takže Andy byl jediný kluk, který si na Číňana troufl, a udělal to poprvé a naposled.

Kapitola 5

Západní biologický ústav je hned přes ulici naproti opuštěné parcele. Li Čongovo hokynářství je napříč vpravo, restaurace paní Dory napříč vlevo. Ústav obchoduje s podivným a krásným zbožím. Prodávají se tam překrásní mořští živočichové, houby, medúzy, sasanky, všemožné druhy hvězdic, nálevníci, svalovci a mušle, celá ta báječná a různorodá mořská rodinka, živoucí, hýbající se květena, dráčci, ráčci klepetnatí a ráčci průhlední tak, že ani nevrhají stín. V ústavu se také prodávají nejružnější brouci, hlemýždi, pavouci, chřestýši, krysy, včely a korovci. To vše je na prodej. Jsou tam i nenarozená lidská nemluvnátka, některá celá, některá nakrájená na tenké plátky a vložená mezi mikroskopická sklíčka. Pro studenty jsou tam žraloci, z nichž byla vyčerpána krev a nahrazena žlutou tekutinou v tepnách a modrou v žilách, aby bylo možno celé ústrojí za pomoci skalpelu sledovat. Barevné tepny a žíly tam mají i kočky a žáby jakbysmet. V Západním biologickém ústavu si můžete objednat, co si záměříte, a dřív nebo později to dostanete.

Ústav je nízká budova. Suterén je zařízen jako skladiště s policemi až do stropu, na nich jsou rozestavěny nádoby s naloženými živočichy. V suterénu je i výlevka a injekční stříkačka na balzamování. Pak se projde dvorem do kůlny postavené na pilotech zaražených do mořského dna, kde

jsou nádrže na větší zvířata, žraloky, rejnoky a chobotnice. Každý druh má zvláštní betonovou nádrž. V přední části budovy je schodiště a dveře do kanceláře, v níž stojí psací stůl zavalený neotevřenou poštou, skříně s pořadači a sejf s otevřenými dveřmi zajištěnými tak, aby se nemohly zaklapnout. Jednou někdo omylem sejf zavřel, ale nikdo neznal heslo. V sejfu přitom byly jedny otevřené sardinky a kus rokfóru. Než výrobce zámku heslo dodal, nastalo v sejfu boží dopuštění. Což přivedlo Doktora na myšlenku, jak se v případě potřeby pomstít bance. „Najmeme si bezpečnostní schránku, zavřeme do ní jednoho celého čerstvého lososa a na šest měsíců se vzdálíme.“ Po té záležitosti se sejfem bylo zakázáno odkládat do něho jídlo. Od té doby se dává do skříně s pořadači. Za kanceláří je místnost plná akvárií se spoustou živých zvířat. Jsou tam také mikroskopy, mikroskopická sklička, skříňky s nejrůznějšími drogami, bedny laboratorního skla, pracovní lavice, všelijaké menší motory a chemikálie. Z této místnosti vycházejí nejrůznější zápachy – páchne to z ní formalínem, sušenými hvězdiciemi, mořskou vodou a mentolem, dále kyselinou karbolovou a octovou, hnědým balícím papírem, slámou a motouzy, chloroformem a éterem, ozónem z motorů, ušlechtilou ocelí a jemným olejem z mikroskopů, banánovým olejem, gumovými trubičkami, vlněnými ponožkami, které se zde suší, a botami, pronikavě to tam smrdí chřestýši a zatuchlý krysí puch až nahání strach. Za odlivu vniká zadními dveřmi pach chaluh a vilejšů, za přílivu pak slaná vůně roztráštěných mořských vln.

Vlevo se z kanceláře vchází do knihovny. Co stěna, to police a skříně s knihami až do stropu, jsou tam samé krabice s pamflety a separáty, knihy všeho druhu, slovníky, encyklopedie, básně a divadelní hry. U jedné zdi stojí fonograf a vedle něj v řadě stovky desek. Pod oknem je postel ze sekvojového dřeva, na stěnách a skříních visí reprodukce

Daumiera, Grahama, Tiziana, Leonarda a Picassa, Dalího a George Grosze. Jsou připíchány porůznu, ale vždy v rovině očí, abyste se na ně mohli dívat, kdykoliv se vám zachce. Místnost je to malá, ale židle, lavice a samozřejmě postel v ní nechybí. Jednou se sem natěsňalo ne méně než čtyřicet lidí. Za knihovnou, či přejete-li si, za hudebním salónkem, se nachází kuchyně, což je kamrlík úzký jak nudle s kamny na plyn, bojlerem a výlevkou. Zatímco se některé druhy potravin schraňují ve skříních s pořadači v kanceláři, veškeré nádobí, tuk a zelenina jsou uloženy v zasklených skříních na knihy umístěných v kuchyni. Což není úmysl či vrtoch. Prostě se to tak vyvrtilo. Z kuchyňského stropu visí kusy slaniny, salám a černý *bêche-de-mer*. Za kuchyní je záchod a sprcha. Na záchodě po dobu pěti let kapala voda z prasklé trubky, až jakási podnikavá dámská návštěva zalepila puklinu žvýkačkou.

Laboratoř vlastní a veškeré práce v ní provádí Doktor. Je postavy spíše menší, což může mást, protože je samá šlachy a sílu má jako hrom. Zmocní-li se ho vášnivý hněv, dovede řídit jako sám ďábel. Nosí vousy a podle obličeje byste řekli, že je napůl Kristus a napůl satyr. A nespletli byste se. Říká se o něm, že nejedné dívence pomohl z jednoho maléru, ale natošup ji dostal do druhého. Má ruce mozkového chirurga, myšlenky ostré jako skalpel a srdce ze zlata. Když projíždí kolem ve voze a uvidí psa, dotkne se vždycky prsty okraje klobouku a pes se na něho podívá a usměje se. Když je to třeba, neváhá Doktor zabít žádného živočicha, ale jen tak pro nic za nic by neublížil ani mouše. Z jedné věci ale má náramný strach – aby si nezamokřil hlavu, takže v zimě v létě nosí na hlavě nepromokavý klobouk. Může se za přílivu brodit vodou až po hruď, ale stačí, aby mu na hlavu padla jediná kapka, a hned celý zjančí.

Jak léta ubíhala, zapustil Doktor v uličce Na Plechárně kořeny víc, než by si kdy pomyslel. Stal se místní studnicí filo-

zofie, vědy a umění. U něho v laboratoři slyšely slečny paní Dory poprvé v životě *Prosté písně* a gregoriánskou hudbu. Li Čong naslouchal, jak mu Doktor předčítá pana Li Po v angličtině. Malíř Henri tam poprvé slyšel *Knihy mrtvých*, což ho jalo natolik, že změnil svou malířskou techniku. Až do té doby používal na svých plátnech klihu, rzi a barevných slepičích per, pak změnil umělecký názor a jeho čtyři následující malby sestávaly výhradně ze skořápek rozličných ořechů. Na Doktora můžete přijít s kdejakým blábolem a on vám ho promění v nějakou tu moudrost. Jeho mysl nezná hranic a jeho láska k bližnímu není ničím pokřivena. Umí promluvit s dětmi, třeba i o věcech hlubokých, a děti mu rozumějí. Jeho svět je světem divů a vzrušení. Smilný je jak králík a něžný k umačkání. Každý, kdo ho zná, je mu něčím zavázán.

„Musím pro toho Doktora jednou udělat něco hezkého,“ napadne každého, kdo si na něho vzpomene.